P9_TA(2022)0124

Situationen för rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna i Republiken Guatemala

Europaparlamentets resolution av den 7 april 2022 om situationen för rättsstaten och de mänskliga rättigheterna i Republiken Guatemala (2022/2621(RSP))

(2022/C 434/11)

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

— med beaktande av sina tidigare resolutioner om Guatemala, särskilt resolutionen av den 14 mars 2019 om människorättssituationen i Guatemala ([1]),

— med beaktande av uttalandena av den 11 februari 2022 från talespersonen för vice ordföranden för kommissionen/unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik om rättsstatssituationen i Guatemala och av den 23 mars 2022 om det allt kärvare läget för rättsstatsprincipen i Guatemala,

— med beaktande av avtalet om upprättande av en associering mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Centralamerika, å andra sidan ([2]), särskilt dess klausul om de mänskliga rättigheterna,

— med beaktande av Europeiska unionens riktlinjer om människorättsförsvarare,

— med beaktande av rapporten av den 28 februari 2022 från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om människorättssituationen i Guatemala,

— med beaktande av uttalandet av den 11 februari 2022 från talesmannen för FN:s generalsekreterare om Guatemala,

— med beaktande av uttalandet av den 22 februari 2022 från den interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna (IACHR) där man uttryckte oro över nya kränkningar av rättsväsendets oberoende i Guatemala, och uttalandet av den 9 mars 2022 från IACHR och FN:s särskilda rapportör om domares och advokaters oberoende, där Guatemala uppmanades att garantera oberoende och opartiskhet vid utnämningen av landets nya riksåklagare,

— med beaktande av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och FN:s människorättskonventioner med tillhörande fakultativa protokoll,

— med beaktande av FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter från 1966,

— med beaktande av Guatemalas konstitution,

— med beaktande av artiklarna 144.5 och 132.4 i arbetsordningen, och av följande skäl:

A. Guatemala är en viktig och likasinnad partner till EU, vilket framgår av landets nyckelroll i den regionala integrationen i Centralamerika genom sitt tillfälliga ordförandeskap för det centralamerikanska regionala integrationssystemet, det ökade handelssamarbetet mellan EU och Guatemala, landets solidaritet med Ukraina och Europa och dess starka fördömande av den ryska invasionen av Ukraina, dess aktiva roll i internationella forum samt den konstruktiva dialogen med Guatemalas ambassad i Bryssel inom ramen för Europaparlamentets delegation för förbindelserna med länderna i Centralamerika.

B. Under 2019 beslutade Republiken Guatemalas regering ensidigt att avsluta mandatet för den internationella kommissionen mot straffrihet i Guatemala (CICIG), som hade varit verksam i 12 år i landet. Under den period då myndigheterna samarbetade med CICIG gick Guatemala genomgående framåt med att lagföra människorätts- och korruptionsfall.

([1]) EUT C 23, 21.1.2021, s. 92.
([2]) EUT L 346, 15.12.2012, s. 3.

C. Sedan dess har Guatemala genomlidit en fortlöpande utveckling med institutionell självkomplettering och avveckling av rättsstatsprincipen, systematiska hinder för och trakasserier av domares och åklagares legitima arbete, smutskastningskampanjer, gripanden och hot mot aktörer inom rättsväsendet, särskilt de från CICIG, åklagarmyndigheten för mänskliga rättigheter och den särskilda åklagarmyndigheten mot straffrihet (FECI), samt en intensifiering och ökning av angreppen mot, liksom kriminaliseringen av, organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare.

D. Åklagare i mål som handlar om korruption och organiserad brottslighet och involverar högt uppsatta statstjänstemän och företagsägare har kriminaliserats i ett stort antal straffrättsliga förfaranden genom klagomål till den rättsliga disciplinnämnden och preliminära rättegångar, där Guatemalas åklagarmyndighet varit en pådrivande kraft, i syfte att gripa dem eller upphäva deras rättsliga immunitet. Att sådana rättsliga förfaranden mot oberoende domare, åklagare och advokater blivit allt vanligare i en situation där det saknas snabba och effektiva motåtgärder och skyddsåtgärder är ytterst oroväckande.

E. Hot, trakasserier och risken för godtyckliga frihetsberövanden har lett till att över 20 domare tillkännagett att de lämnat Guatemala för att skydda sin säkerhet och fysiska och psykiska integritet och för att undvika repressalier från de statliga myndigheterna i Guatemala. Fallen med domaren Erika Aifán, de tidigare riksåklagarna Claudia Paz och Thelma Aldana, och Juan Francisco Sandoval, som ledde FECI, är bara några få exempel på trakasserier mot rättsliga aktörer i Guatemala.

F. I artikel 203 i Guatemalas konstitution betonas att den dömande funktionen uteslutande ska utövas av högsta domstolen och andra domstolar som föreskrivs i lag. Det har inte gjorts några framsteg med valet av domare till vakanserna i Högsta domstolen och appellationsdomstolen. I år kommer presidenten och kongressen att utse tre nyckelpersoner: riksåklagaren, ombudsmannen för mänskliga rättigheter och riksrevisionsverkets generaldirektör.

G. I maj 2022 kommer den nya riksåklagaren i Republiken Guatemala att väljas. I Guatemalas konstitution föreskrivs att riksåklagaren ska utnämnas genom en nomineringskommitté som består av ordföranden för högsta domstolen, dekanerna för juridiska fakulteter, medlemmar av advokatsamfund och medlemmar av det civila samhället. Republiken Guatemalas riksåklagare och kandidat till omval, María Consuelo Porras, samt generalsekreteraren för åklagarmyndigheten, Angel Pineda, uppfördes i september 2021 av Förenta staternas utrikesministerium på Engellistan som korrumperade och odemokratiska aktörer som hindrar lagföring av korruptionsfall. Riksåklagaren har en grundläggande roll såsom garant för rättsstatsprincipen, skyddet och försvaret av de mänskliga rättigheterna samt kampen mot korruption och straffrihet.

H. Den interamerikanska kommissionen för de mänskliga rättigheterna och FN:s särskilda rapportör om domares och domares oberoende har lämnat flera rekommendationer till en konstitutionell reform av förfarandena för valet av riksåklagare och domare till landets högsta domstolar i enlighet med internationella normer för oberoende och opartiskhet.

I. Guatemalas regering har ansträngt sig för att föra en politik för transparens, korruptionsbekämpning och kamp mot straffrihet genom att inrätta presidentens kommitté mot korruption och kommittén för fred och mänskliga rättigheter, vilka bör nå konkreta resultat.

J. Enligt Transparency International har Guatemala gått 59 platser tillbaka i korruptionsindexet under de senaste 10 åren, nämligen från plats 91 (2010) till plats 150 av 180 länder.

K. Dekret 4–202, den så kallade lagen om icke-statliga organisationer, som trädde i kraft i februari 2022, syftar till att begränsa icke-statliga organisationers verksamhet, skärpa regeringens tillsyn och öppna dörren för avskaffandet av icke-statliga organisationer som inte uppfyller de administrativa kraven.

L. Våld och utpressning i regi av mäktiga kriminella organisationer är fortfarande allvarliga problem i Guatemala, och gängrelaterat våld är en viktig faktor som driver människor att lämna landet.

M. Under 2021 dokumenterade kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) 103 angrepp på människorättsförsvarare och 6 dödanden samt 33 angrepp på journalister. Miljö- och markförsvarare, urbefolkningar jämte kvinnorättsförsvarare utsätts för allvarliga hot. OHCHR framhåller att statliga och icke-statliga aktörer i allt högre grad missbrukar straffrätten mot människorättsförsvarare och journalister för att bestraffa dem eller hindra deras legitima utövande av sitt arbete.

N. Urbefolkningar utsätts fortfarande för flera olika former av diskriminering och ekonomisk och social ojämlikhet. Förtroendeförhållandet mellan offentliga institutioner och urbefolkningar måste stärkas genom åtgärder för att skydda och förverkliga deras rättigheter, inbegripet rätten till fritt, på förhand inhämtat och informerat samtycke.

O. Könsrelaterat och sexuellt våld mot kvinnor och flickor är utbrett och djupt inrotat. Den 8 mars 2022 godkände Guatemalas kongress dekret 18–2022, den så kallade lagen om skydd av liv och familj, enligt vilken abort under alla omständigheter är straffbar, med fängelsestraff på mellan 5 och 25 år, och könsmångfald och sexualundervisning i skolorna är förbjudna. Efter flera protester på nationell och internationell nivå uttryckte presidenten sin avsikt att lägga in veto mot dekretet, och den 15 mars 2022 röstade Guatemalas kongress för att bordlägga frågan om den kontroversiella lagen.

P. Guatemala är ett av världens mest ojämlika länder och uppvisar några av de värsta siffrorna för fattigdom, undernäring och mödra- och barnadödlighet i regionen. Guatemala ligger på sjätte plats när det gäller kronisk undernäring i världen.

Q. EU är fortfarande en av Guatemalas viktigaste samarbetspartner, och 152 miljoner euro har anslagits inom ramen för programperioden för instrumentet för utvecklingssamarbete (2014–2020) med inriktning dels på livsmedelstrygghet och kamp mot korruption, dels på fred och säkerhet samt konkurrenskraft.

R. Aura Lolita Chávez är en miljökämpe från Guatemala och tillhör ursprungsbefolkningen. Under 2017 var hon nominerad till Europaparlamentets Sacharovpris. Efter allvarliga angrepp, mordhot och förtalskampanjer lämnade hon sitt hemland, och om hon skulle återvända riskerar hon att bli indragen i flera olika rättsprocesser. Hennes rättsliga och fysiska säkerhet bör garanteras om hon beslutar sig för att återvända.

1. Europaparlamentet är oroat över försämringen av rättsstatsprincipen i Guatemala och de rättsliga åtgärder som har inletts av högsta domstolen och riksåklagaren mot oberoende domare, advokater och åklagare som utreder eller lagför kriminella strukturer med kopplingar till högt uppsatta statstjänstemän och företagsägare.

2. Europaparlamentet fördömer kriminaliseringen och frihetsberövandet av rättsliga aktörer som är involverade i att lagföra korruptionsfall och bekämpa straffrihet, och de misskrediterande mediekampanjerna, hoten och trakasserierna mot dem samt mot människorättsförsvarare och journalister. Parlamentet uppmanar med kraft de guatemalanska myndigheterna att sätta stopp för dessa åtgärder och upprätthålla rättsstatsprincipen och full respekt för maktgrenarnas oberoende som centrala inslag i kampen mot straffrihet och korruption.

3. Europaparlamentet uppmanar de guatemalanska myndigheterna att omedelbart genomföra grundliga och opartiska utredningar av hot, trakasserier och stigmatiseringskampanjer mot tjänstemän inom rättsväsendet och aktörer i det civila samhället, i syfte att identifiera de ansvariga och ställa dem inför rätta vid behöriga, oberoende och opartiska domstolar.

4. Europaparlamentet uppmanar de guatemalanska myndigheterna att snarast vidta nödvändiga åtgärder för att garantera säkerhet och integritet för domare, åklagare, advokater – inbegripet före detta jurister vid den internationella kommissionen mot straflöshet i Guatemala (CICIG) – och människorättsförsvarare, och för dem som frihetsberövats, och att skydda deras rätt till ett korrekt rättsförfarande. Parlamentet uppmanar med kraft myndigheterna att se till att de som tvingats lämna landet kan återvända utan att behöva frukta för sin säkerhet.

5. Europaparlamentet erinrar om att förbättrade och effektiva dialogkanaler inom ramen för Guatemalas institutioner är en nödvändighet för att främja demokratiska värderingar, rättsstatliga principer och respekt för de mänskliga rättigheterna.

6. Europaparlamentet bekräftar på nytt att förfarandet för val och utnämning av domare måste vara transparent och deltagandebaserat, och att kandidaterna bör väljas ut på basis av sina meriter och dokumenterad erfarenhet när det gäller respekt för de mänskliga rättigheterna, i enlighet med internationella normer och Guatemalas konstitution. Parlamentet uppmanar i detta avseende de guatemalanska myndigheterna att garantera rättvisa val av domare, i synnerhet när det gäller valet av riksåklagaren och ombudsmannen för mänskliga rättigheter.

7. Europaparlamentet betonar att antagandet av restriktiv lagstiftning, såsom lagen om icke-statliga organisationer, kan bidra till en nedmontering av skyddssystemet för människorättsförsvarare och öka straffriheten. Parlamentet begär att dessa lagar ska upphävas.

8. Europaparlamentet uppmanar med kraft Guatemalas regering att vidta nödvändiga åtgärder för att stärka lagstiftningen och politiken för att skydda människorättsförsvarare, däribland miljöförsvarare och journalister, och att utveckla en offentlig politik för skydd av människorättsförsvarare i överensstämmelse med 2014 års dom från Interamerikanska domstolen för de mänskliga rättigheterna och det åtagande som Guatemala själv gjorde inför FN:s råd för mänskliga rättigheter 2018. Parlamentet rekommenderar Guatemalas regering att ratificera Escazúavtalet.

9. Europaparlamentet välkomnar att de guatemalanska myndigheterna har inrättat presidentens kommitté mot korruption och kommittén för fred och mänskliga rättigheter som hörnstenar i regeringens nationella plan för innovation och utveckling, och i syfte att genomföra en politik som främjar transparens, kampen mot korruption och kampen mot straffrihet. Parlamentet uppmanar med kraft dessa kommittéer att leverera konkreta resultat.

10. Europaparlamentet uppmanar Guatemalas regering att fortsätta att samarbeta med alla FN:s och regionala människorättsmekanismer för att bättre främja och skydda de mänskliga rättigheterna i landet. Parlamentet uppmanar Guatemalas regering att förnya mandatet för OHCHR i Guatemala för en rimlig tidsperiod.

11. Europaparlamentet välkomnar de åtgärder som vidtagits av EU-medlemsstaternas ambassader och EU:s delegation i Guatemala när det gäller skyddsåtgärder för människorättsförsvarare. Parlamentet uppmanar kommissionen att avsevärt utvidga och mer aktivt genomföra skyddsåtgärder, inbegripet utvidga övervakningen av utfrågningar av kriminaliserade människorättsförsvarare, särskilt miljöförsvarare och kvinnliga människorättsförsvarare, genom att bland annat öka sitt stöd till oberoende organisationer i det civila samhället.

12. Europaparlamentet uppmanar EU och dess medlemsstater att utnyttja de mekanismer som fastställs i associeringsavtalet och avtalet om politisk dialog och samarbete för att kraftfullt uppmuntra Guatemala att genomföra en ambitiös agenda för mänskliga rättigheter och bekämpa straffrihet för att förbättra människorättssituationen i landet.

13. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet, kommissionen, Europeiska utrikestjänsten, EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter, medlemsstaternas regeringar och parlament, Amerikanska samarbetsorganisationen, Parlamentariska församlingen EU–Latinamerika, Republiken Guatemalas president, regering och parlament, sekretariatet för det centralamerikanska integrationssystemet och det centralamerikanska parlamentet.